

KONSPEKT

TEMAT SPOTKANIA: Hejt i mowa nienawiści.

CEL: Umiejętność rozpoznawania hejtu, mowy nienawiści i zdecydowane reagowanie na ich użycie w różnych formach komunikacji

ZAKRES TREŚCI:

1. Wstęp
2. Granica
3. Świadek i ofiara – jak reagować
4. Budowanie postaw empatycznych
5. Przykłady praktyczne - ćwiczenia

WYNIKI:

1. Zdolność ustalenia granicy pomiędzy krytyką, a hejtem lub mową nienawiści
2. Umiejętność właściwej reakcji, gdy mamy do czynienia z hejtem lub mową nienawiści będąc ofiarą lub świadkiem
3. Kształtowanie postaw empatycznych oraz zdolności do podejmowania zdecydowanych reakcji w przypadkach hejtu, mowy nienawiści

1. Wstęp

Obecny schemat funkcjonowania sieci pozwala w przeważającej większości przypadków odnieść się przez osoby zapoznające się z treścią do informacji na bieżąco przez nich przeglądanych.

Możliwość wymiany poglądów i myśli pomiędzy ludźmi, z którymi normalnie nie mielibyśmy szansy porozmawiać jest nie do przecenienia. Pozwala poszerzyć nam obraz rzeczywistości, uczy prowadzenia dyskusji.

Jednak ta łatwość wyrażenia własnego zdania połączona z pozornym poczuciem anonimowości w sieci powoduje, że wielu uczestników ruchu sieciowego zapoznających się z określoną treścią widzi potrzebę pozostawienia śladu po sobie w formie, która zdecydowanie wykracza poza akceptowalną krytykę, a wiele z tych sformułowań może być zakwalifikowanych jako przestępstwo.

Problem ten istnieje również wśród młodzieży. Przeprowadzone w 2019 roku przez NASK badanie sygnalizuje, że spośród zagrożeń płynących z sieci doświadczamy agresji słownej, mowy nienawiści, zastraszania lub nękania.

O skali problemu świadczy fakt, że blisko 45% młodych ludzi spotkała się z jedną z form przemocy kierowanej przeciwko znajomej osobie, a blisko połowa sama była adresatem jednej z form takiej przemocy (poniżanie, wyzwiska, ośmieszanie, podszywanie się, straszenie, rozprzestrzenianie kompromitujących treści dotyczących konkretnej osoby).

Rozpytanie uczniów/uczestników

Na samym początku warto zwrócić uwagę uczestników/uczniów na ich skojarzenia związane z pojęciem hejtu. Czy ich wiedza oparta jest wyłącznie o przekaz medialny? Czy bezpośrednio (jako

ofiary) lub pośrednio (jako świadkowie) spotkali się z jakąkolwiek formą hejtu lub mowy nienawiści? Z czym związane są takie sytuacje? Jakie reakcje (własne lub innych) zaobserwowali w wypadku pojawienia się takich zachowań? Podane przez uczniów odpowiedzi można zapisać na tablicy.

2. Granica

Koegzystencja w społeczeństwie powoduje, że prędzej czy później staniemy przed koniecznością oceny pewnych postaw lub zachowań innych albo też sami będziemy poddawani takim ocenom. Nie sposób tego uniknąć. Przyjęcie postawy nieuzewnętrzniającej poglądów również nie jest rozwiązaniem, ponieważ wytwarzając lub posiadając pewne dobro (materialne lub niematerialne, np. utwór muzyczny, telefon, wypracowanie) również będziemy oceniani przez innych.

Nie każda nasza ocena innych lub ocena nas przez innych jest niepożądana. Jeżeli zawiera trafną opinię, to zmierza do naszego rozwoju, co ostatecznie podnosi naszą wartość, doskonalimy się – wszystko jest w porządku. Mamy wtedy do czynienia z konstruktywną krytyką.

O hejcie mówimy wtedy, kiedy przekaz za pośrednictwem sieci jest nacechowany agresją i skierowany przeciwko osobie lub grupie osób, aby znieważać, obrazić.

W sieci dominuje on jako krótkie frazy (opinie) nacechowane negatywnie. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że negatywne nacechowanie często nie wynika nawet z niechęci do komentowanego tematu, a jest powodowane samym złym nastrojem agresora, np. obraźliwy komentarz pod artykułem, który w ogóle nie odnosi się do jego treści – uderzając wprost w autora artykułu.

W przypadku mowy nienawiści również celem jest znieważenie lub obrażenie grupy osób, ale przyczyna takiego zachowania leży w braku akceptacji dla odmienności jednostki lub grupy.

W kontekście mowy nienawiści autor przyjmując swój obraz rzeczywistości za właściwy (ma do tego prawo), wizję odmienną traktuje z wyraźną niechęcią, a nadto próbuje narzucić swój sposób postrzegania innym i złością reaguje na brak przejęcia przez pozostałych jego punktu widzenia.

W skrajnych przykładach zdolność do rozróżnienia tych pojęć nie następuje trudno. W wypadku mniej oczywistych sytuacji umiejętność odnalezienia granic pomiędzy nimi pozwala na odczytanie zamiarów współrozmówców. Warto wypracować umiejętność dostosowania języka do rozmówców. Wszak stosując różne środki stylistyczne (np. żart, sarkazm, ironia) w trakcie dyskusji możemy po prostu zostać niezrozumiani. Ryzyko takie istnieje tym bardziej w sieci, gdzie większość ewentualnych komentarzy pozostawiamy w formie tekstowej. Ponadto nie każda negatywna ocena postawy lub sytuacji będzie mogła być utożsamiana z hejtem lub mową nienawiści.

3. Świadek i ofiara – jak reagować

Hejt jest formą przemocy psychicznej, w zaostrej formie może zostać zakwalifikowane jako przestępstwo. Będąc obiektem hejtu może również dojść do naruszenia naszych dóbr osobistych (np. godność, wizerunek, poszanowanie życia osobistego, spokój). Będąc adresatem wulgarnych i obraźliwych opinii jesteśmy narażeni na utratę samooceny, uwypuklenie negatywnych emocji, wiele osób zapada z tego powodu na depresję lub zaczyna mieć myśli samobójcze.

Jak w wielu przestępstwach, również tutaj mamy do czynienia ze sprawcą, ofiarą i ewentualnie świadkami zdarzenia.

Nawet, jeżeli zachowanie hejtera możemy ocenić jako bezprawne, to wejście w dyskusję na zaproponowanym przez niego poziomie może mieć negatywny wydźwięk i prowadzić do dalszej eskalacji. Wulgarny język i obelgi są dla hejterów środowiskiem naturalnym, a komunikowanie się z nimi w ten sposób z pozostałymi jest dla nich przywilejem.

Zamiast tego (jeżeli chcemy podjąć konwersację) powinniśmy oznaczyć sobie ramy, w których chcielibyśmy prowadzić dyskusję (np. w oparciu o stosowane przez nas zazwyczaj zwroty grzecznościowe, rzeczową argumentację). Na pierwszy rzut oka widać wtedy dysproporcję w jakości wypowiedzi obu stron, co w efekcie dyskredytuje hejtera. Pamiętajmy, że podjęcie rozmowy nie jest naszym obowiązkiem (najzwyczajniej możemy nie mieć energii na poświęcanie uwagi agresorowi). Wtedy zasygnalizowanie zdecydowanego sprzeciwu, a następnie odpuszczenie dyskusji (również w formie zablokowania komentującego) może być wystarczającym zabiegiem.

Będąc jednak adresatem, jak również świadkiem wypowiedzi, które można zakwalifikować jako hejt lub mowa nienawiści warto pamiętać, że bierność wobec nieporządkanych postaw powoduje ryzyko, że zakorzenia się one na stałe w społeczeństwie. Powinniśmy reagować na nie nie tylko w sytuacjach, które dotyczą nas osobiście, ale przy każdym przejawie hejtu, kiedy będziemy mieli z nim do czynienia.

Bierność może powodować skupianie się wokół hejtującego osób aprobujących jego zachowanie, być może również dołączających do niego. Uporczywe zachowanie hejtera za pośrednictwem sieci może przybrać formę cyberbullyingu, czyli znęcania się. Jest to o tyle krzywdzące, że w dobie stałego podłączenia do sieci jesteśmy narażeni niemalże stale na negatywne skutki znęcania.

Strony internetowe (serwisy społecznościowe, portale informacyjne, blogi) posiadają swoich administratorów, osoby moderujące treści, które mogą usuwać treści wykraczające poza dopuszczalne ramy komentowania lub prowadzenia dyskusji.

Niezależnie od tego warto pamiętać, że każda osoba mająca podejrzenia o możliwości popełnienia przestępstwa (hejt, mowa nienawiści, znęcanie się) obowiązana jest zawiadomić organy ścigania o tym fakcie, które powinny podjąć weryfikację zgłoszenia. Odpowiedzialność osób nieletnich uregulowana jest w inny sposób, niż tych, które ukończyły 17 rok życia, jednak z pewnością nie pozostają one bezkarne.

4. Budowanie postaw empatycznych

Wydaje się, że pomimo prowadzonych stale kampanii informacyjnych ciągłym problemem w wypadku stosowania różnych form przemocy psychicznej jest przyjmowanie postawy bierności zarówno ofiar, jak również świadków.

W wypadku ofiar reakcja powinna być związana ze zdecydowanym sprzeciwem wobec określonego sposobu traktowania, sposobem postawienia wyraźnej granicy, której nie chcemy, aby była przez oceniających nas przekraczana.

Świadców takich zdarzeń jednak sytuacja ta bezpośrednio może wcale nie dotyczyć. Jako świadkowie możemy z różnych względów nie być zainteresowani udziałem w konfrontacji. Za tym, że warto reagować powinno przemawiać poczucie naszej odpowiedzialności za środowisko, w którym żyjemy. Będąc jego częścią również swoimi postawami kształtujemy pewne prawidłowe wzorce, które potem mogą być przejmowane przez kolejne osoby. Jeżeli dana jednostka dorastała w środowisku, w którym brak jest takich prawidłowych wzorców, trudno oczekiwać od

niej, że będzie w stanie podjąć właściwą reakcję. Okazując wsparcie ofierze hejtu obniżamy również siłę rażenia stosowanej względem niej przemocy.

Istnienie problemu hejtu, jak i mowy nienawiści świadczy o pewnym stanie niesprawiedliwości, który swoim zachowaniem możemy uzdrowić.

Od strony osób, które dostrzegają w swoim zachowaniu stosowanie dość ostrej, nie zawsze uzasadnionej krytyki, która może być przez środowisko oceniana negatywnie warto zapamiętać, że wartościowa krytyka jest możliwa wtedy, kiedy jesteśmy w stanie otworzyć się na punkt widzenia innej osoby. Z pewnością zbliża nas do tego zrozumienie argumentacji autora utworu lub naszego współ rozmówcy. Nie oznacza to oczywiście, że musimy zgadzać się ze zdaniem drugiej strony. Jednak taka otwartość (jako założenie) wprowadza nas na zupełnie inny poziom prowadzenia dyskusji, umożliwia dobieranie trafnych argumentów przemawiających za naszą racją, uczy szacunku do zdania drugiej osoby, a sama konwersacja może sprawiać nam satysfakcję (uczy, rozwija, nie generuje negatywnych emocji).

5. Przykłady praktyczne - ćwiczenia

PRZYKŁAD I

Znajoma osoba w swojej bibliotece opublikowała zdjęcia po powrocie z wakacji. Po zdjęciami zaczęły pojawiać krzywdzące i obrażające ją komentarze odnoszące się do jej fizyczności. Znajoma osoba nie reaguje na publikowane wpisy, a w prywatnej rozmowie z tobą zastanawia się nad usunięciem konta z portalu społecznościowego. Co jej doradzisz? Jakie działania mogą polepszyć jej sytuację?

Posiadanie profilu na portalu społecznościowym to indywidualna decyzja i zależy od nas samych. Wpływu na to z pewnością nie powinni mieć inne osoby.

Ucieczka od hejtu poprzez usunięcie konta z portalu społecznościowego z pewnością nie rozwiązuje problemu, bo zachowania te mogą być powielane również w innych sferach życia.

Osoby okazujące aprobatę w formie polubieni i pozostawiając jednocześnie komentarz tworzą przeciwwagę dla negatywnych treści. Może się okazać, że hejt stanowi jedynie niewielki wycinek w stosunku do ogólnie dobrych ocen. Z pewnością polepszy to kondycję psychiczną znajomej osoby.

Jeżeli nie mamy możliwości samodzielnego moderowania wpisami pod zdjęciami, powinniśmy zgłosić naruszenie regulaminu administratorowi strony.

Z drugiej zaś strony warto również wziąć pod uwagę dotychczasowy stopień uzewnętrzniania naszej prywatności w sieci, ponieważ im więcej takich treści, tym większe ryzyko bycia narażonym na niezasadną, negatywną ocenę.

PRZYKŁAD II

Za nami publiczne wystąpienie (odczyt, przedstawienie teatralne, nagrany utwór muzyczny lub filmowy). Przeglądając sekcję komentarzy pod treścią pojawiają się komentarze o różnym nacechowaniu. Będąc w emocjach podejmujemy polemikę z każdym w naszej ocenie negatywnym wpisem przyjmując język najbardziej agresywnych autorów komentarzy.

Wystawienie treści na widok publiczny może narazić nas na krytykę. Wśród komentarzy może znajdować również konstruktywna krytyka, której wskazówki mogą rozwinąć nas jako twórców czy oratorów.

Prowadzenie konwersacji w stylu najbardziej agresywnych komentarzy jest błędnym kołem, ponieważ hejtera napędza własna złośliwość i agresja. To co dla nas jest wyniszczające psychicznie, dla komentującego w tym stylu może stanowić dobrą zabawę lub (coraz częściej spotykane) służyć osiągnięciu korzyści materialnych. Ewentualne odpowiedzi oparte na szacunku już na pierwszy rzut oka pokazują dysproporcję jakościową pomiędzy hejterskim komentarzem, a naszą wypowiedzią.

W tym też wypadku blokowanie komentarzy nie wydaje się właściwym rozwiązaniem, ponieważ możemy utracić ciekawe oceny ludzi, którym zależy na naszym dalszym rozwoju.

PRZYKŁAD III

Odwiedzając portal społecznościowy otrzymujesz powiadomienia o komentarzach dotyczących jednego ze znajomych. Pod każdą jego aktywnością na portalu społecznościowym pojawiają się wulgarne i obraźliwe komentarze tej samej grupy osób. Jak możesz określić to zachowanie? Jaką wagę przywiązujesz do prowadzonej do całej sytuacji?

Podany przykład jest oczywisty i zasługuje na negatywną ocenę.

Jeżeli mamy do czynienia z sytuacją, w której obraźliwe komentarze pojawiają się niemalże pod każdą aktywnością ofiary, trudno znaleźć usprawiedliwienie dla takiego zachowania.

Jeżeli jesteśmy świadkami takiego zachowania, warto zastanowić się nad przyjęciem postawy i otwartym wyrażeniu zdania, że jesteśmy przeciwni stosowaniu tej formy przemocy.

Niezależnie od tego warto podjąć kontakt i okazać wsparcie ofierze, aby przeciwdziałać negatywnym skutków przemocy. Może to podnieść jej samoocenę i ograniczyć rozprzestrzenianie się negatywnych emocji.

Zachowanie takie jest niezgodne również z regulaminem portalu społecznościowego, więc każdorazowe zgłoszenie takiego zachowania powinno doprowadzić do weryfikacji i usunięcia obraźliwych wpisów.

Nękanie, które możemy określić uporczywym stanowi przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności (art. 190 § 1 kk). Dopuszczenie się go może nastąpić zarówno w przestrzeni tradycyjnej, jak również w sieci. Wydaje się, że w sieci nawet łatwiej o uporczywość nękania, ponieważ zdecydowanie łatwiej jest pozostawić komentarz pod każdą aktywnością osoby nękaną.

Osoby, które nie ukończyły 17 roku życia również ponoszą odpowiedzialność za przestępstwo uregulowane w kodeksie karnym, natomiast rodzaj tej kary określa ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich.